

MAJ 2023

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

DR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

MAJ 2023

ASEAN PRZEPROWADZIŁ PIERWSZE W HISTORI MANEWRY MORSKIE Z INDIAMI

Pod przewodnictwem Indii i Singapuru odbyły się pierwsze w historii morskie manewry ASEAN-Indie na Morzu Południowochińskim. Indonezja zorganizowała 42. szczyt ASEAN, w którym wziął udział premier Timoru Wschodniego w roli obserwatora, ale nie osiągnięto postępów dotyczących stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Birmie. Ponadto w wyborach w Tajlandii spektakularne zwycięstwo odniosła opozycyjna Partia Krok Naprzód. Z kolei w Wietnamie odbyło się 20. spotkanie wysokich urzędników ASEAN-Chiny w sprawie implementacji deklaracji o postępowaniu strona na Morzu Południowochińskim.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

3 maja: pierwsze w historii wspólne manewry morskie ASEAN-Indie (Asean-India Maritime Exercise, AIME) odbyły się pod przewodnictwem Indii oraz Singapuru. W siedmiodniowych ćwiczeniach wzięło łącznie udział 1,8 tys. personelu, dziewięć okrętów (dwa z Indii i po jednym z Brunei, Filipin, Singapuru, Tajlandii, Wietnamu, Malezji oraz Indonezji), a także sześć samolotów. Przedsięwzięcie zostało podzielone na dwa etapy. W ramach pierwszego zorganizowano serię szkoleń, spotkań i dyskusji w singapurskiej bazie marynarki wojennej Changi (Changi Naval Base), natomiast w ramach drugiego przeprowadzono ćwiczenia na międzynarodowych wodach Morza Południowochińskiego, mające na celu zacieśnienie współpracy i poprawę interoperacyjności. Po stronie Indii zaangażowano niszczyciel INS Delhi oraz fregatę INS Satpura, a po stronie Singapuru w inicjatywie wzięła udział fregata typu Formidable RSS Supreme. Była to już czwarta tego rodzaju inicjatywa zorganizowana przez ASEAN z partnerem dialogu. Do pierwszych ćwiczeń doszło z Chinami w 2018 r., następnie ze Stanami Zjednoczonymi rok później oraz Rosją w 2021 r.

5 maja: Indonezja przeprowadziła ponad 60 rozmów i spotkań na temat kryzysu w Birmie w ramach tegorocznego przewodnictwa w ASEAN. Minister spraw zagranicznych Retno Marsudi poinformowała o przeprowadzeniu licznych rozmów za zamkniętymi drzwiami z przedstawicielami birmańskiej junty, Rządu Jedności Narodowej, ONZ, Unii

Europejskiej oraz takich państw jak Indie, Japonia, Tajlandia oraz Stany Zjednoczone. Mimo licznych interakcji w ciągu ostatnich czterech miesięcy, wciąż nie udało się wypracować żadnych konkretnych rozwiązań. Indonezja zapowiedziała jednak kontynuację wysiłków na rzecz stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Birmie.

5 maja: wydobywanie metali ziem rzadkich w Wietnamie wzrosło dziesięciokrotnie w ubiegłym roku. Zgodnie z amerykańskimi danymi wiele światowych przedsiębiorstw podjęło decyzję o dywersyfikacji źródeł metali ziem rzadkich, dlatego zwiększyły import z Wietnamu, który według szacunków posiada drugie największe na świecie złoża tych surowców (szacunki wietnamskich złóż mówią o 22 mln ton metali ziem rzadkich). Według danych zgromadzonych przez amerykańską agencję rządową (United States Geological Survey, USGS), wydobywanie Wietnamu wzrosło z 400 ton w 2021 r. do 4,3 tys. ton w 2022 r. Mimo drastycznego wzrostu, Wietnam wciąż pozostaje daleko w tyle za głównymi producentami metali ziem rzadkich. Dla porównania największy producent na świecie, którym są Chiny, wyprodukował w ubiegłym roku 210 tys. ton. Za Chinami uplasowały się odpowiednio Stany Zjednoczone z wynikiem 43 tys. ton, a następnie Australia z produkcją rzędu 18 tys. ton. Należy zwrócić uwagę, że mimo wszystko głównym beneficjentem zwiększonego eksportu metali ziem rzadkich są Chiny jako główny producent samochodów elektrycznych i baterii, a także sprzętu elektronicznego.

8 maja: Indonezja i Singapur potępiły atak na przedstawicieli ASEAN dostarczających pomoc humanitarną w Birmie. Do incydentu z udziałem personelu ambasad Indonezji i Singapuru w Rangunie oraz przedstawicieli centrum pomocy humanitarnej Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) doszło podczas dostarczania pomocy humanitarnej dla przesiedleńców w stanie Shan, położonym w północnej Birmie. Żadna ze stron konfliktu nie przyznała się do przeprowadzenia ataku. Prezydent Indonezji podkreślił, że ostatnie wydarzenia nie powstrzymają wysiłków ASEAN na rzecz przywrócenia pokoju w Birmie. Stany Zjednoczone również potępiły atak i wezwały juntę do wdrożenia konsensusu pokojowego uzgodnionego z ASEAN.

9 maja: Wietnam chce zacieśnić współpracę morską z Indonezją. Podczas rozmowy z prezydentem Joko Widodo, premier Pham Minh Chinh wysunął propozycję utworzenia gorącej linii między państwami do spraw związanych z rybołówstwem. Ponadto wietnamski premier wezwał Indonezję do umożliwienia wietnamskim towarom lepszego dostępu do swoich rynków. Przedstawiciele obu państw zgodzili się na zwiększenie oficjalnych wymian, wykorzystanie mechanizmów współpracy dwustronnej i realizację podpisanych porozumień w celu osiągnięcia bardziej wszechstronnej współpracy. Obie strony zobowiązały się także do zintensyfikowania współpracy w zakresie transformacji cyfrowej.

9 maja: filipińska marynarka wojenna będzie dążyć do rozwoju interoperacyjności z marynarką wojenną Malezji. W ramach wizyty dowódcy malezyjskiej marynarki wojennej admirała Datuka Abdula Rahmana Bin Ayoba w Manili przeprowadzono rozmowy na temat zacieśnienia współpracy marynarek wojennych obu państw, będących stronami w sporze na Morzu Południowochińskim.

10 maja: podczas 42. szczytu ASEAN w Indonezji przedstawiciele stowarzyszenia wezwali do natychmiastowego przerwania przemocy w Birmie i potępiли atak na konwój z pomocą humanitarną. Stowarzyszenie kolejny raz podkreśliło kluczową rolę wstrzymania stosowania przemocy w Birmie w celu stworzenia odpowiednich warunków do rozpoczęcia stabilizacji sytuacji wewnętrznej. Ponadto potępiono atak na konwój ASEAN dostarczający pomoc humanitarną oraz wezwano do pociągnięcia winnych do odpowiedzialności. Rząd jedności narodowej podziękował Indonezji za działania na rzecz rozpoczęcia procesu pokojowego w ramach przewodnictwa w ASEAN i obwinił juntę za uniemożliwienie osiągnięcia postępów. W szczycie nie wzięli udział członkowie wojskowego rządu Birmy, natomiast zaproszono apolitycznych przedstawicieli. Nieobecny był również premier Tajlandii Prayut Chan-o-cha z uwagi na wybory organizowane 14 maja. Tajlandia była reprezentowana przez ministra spraw zagranicznych Don Pramudwinaia.

10 maja: premier Timoru Wschodniego po raz pierwszy wziął udział w szczycie ASEAN w roli obserwatora. W związku z tym, że podczas ostatniego szczytu ASEAN w Kambodży z ubiegłego roku przedstawiciele państw członkowskich stowarzyszenia zgodzili się co do zasady na przystąpienie Timoru Wschodniego do ASEAN, Taur Matan Ruak po raz pierwszy wziął udział w szczycie ASEAN w roli obserwatora. Dyrektor ds. współpracy ASEAN w ministerstwie spraw zagranicznych Indonezji poinformował, że mapa drogowa dla przystąpienia Timoru Wschodniego do ASEAN zawiera ważne elementy, takie jak instrumenty prawne, schematy wkładów finansowych oraz założenia wzmocnienia zdolności cywilnych aparatu państwowego.

11 maja: marynarki wojenne państw ASEAN przyjęły wytyczne dotyczące współpracy. Na Filipinach odbyło się 17. spotkanie dowódców marynarek wojennych państw członkowskich ASEAN, podczas którego oprócz przyjęcia wytycznych dotyczących interakcji morskich zatwierdzono również mapę drogową współpracy na lata 2024-2032. Ponadto omówione zostały propozycje zmian dotyczących realizacji wielostronnych ćwiczeń morskich ASEAN (AMNEX).

12 maja: pierwsza partia supersonicznych pocisków Brahmos zostanie dostarczona na Filipiny pod koniec roku. Przedstawiciel firmy BrahMos Aerospace poinformował, że pociski razem z mobilnymi wyrzutniami oraz innym niezbędnym sprzętem zostaną dostarczone na Filipiny w grudniu bieżącego

roku. Trzy baterie pocisków manewrujących o wartości około 336,7 mln USD zostały zamówione w grudniu 2021 r. w ramach projektu lądowego systemu przeciwokrętowego filipińskiej marynarki wojennej. Wszystko wskazuje na to, że dodatkowe systemy uzbrojenia produkowane przez BrahMos Aerospace zostaną zamówione przez filipińską armię przed końcem bieżącego roku.

13 maja: Filipiny zorganizowały 2. edycję morskich manewrów ASEAN (ASEAN Multilateral Naval Exercise, AMNEX). Filipiny były gospodarzem ćwiczeń AMNEX, w których oprócz statków filipińskiej marynarki wojennej wzięły również udział okręty z Wietnamu, Singapuru, Malezji, Indonezji, Tajlandii oraz Brunei. Inicjatywa została zrealizowana z opóźnieniem z uwagi na pandemię koronawirusa, ponieważ według wstępnych planów druga edycja manewrów miała być zorganizowana przez Wietnam w 2020 r. W ciągu czterech dni przeprowadzono szereg szkoleń zarówno na lądzie jak i na morzu. Etap morski obejmował ćwiczenia z zakresu operacji poszukiwawczo-ratowniczych, manewrowania i komunikacji na wodach w pobliżu Zatoki Subic.

15 maja: opozycja wygrała w wyborach w Tajlandii. Po przeliczeniu ponad 99% głosów zwycięstwo w wyborach odniosła Partia Naprzód (Move Forward party) zdobywając około 151 miejsc w parlamencie. Na drugim miejscu uplasowała się największa partia opozycyjna Pheu Thai (Dla Tajów), która zdobyła 141 miejsc. Na trzecim miejscu znalazła się kolejna partia opozycyjna Bhumjai Thai, która może liczyć na 71 miejsc w parlamencie. Natomiast partia premiera Prayutha (United Thai Nation) jest na drodze do zdobycia 35 mandatów. Lider Partii Naprzód 42-letni Pita Limjaroenrat już zapowiedział swoją gotowość do objęcia stanowiska premiera, a także zaprosił inne partie opozycyjne do utworzenia koalicji przeciwko obecnemu premierowi (Prayuth Chan-ocha). Utworzenie koalicji jest kluczowe, ponieważ do wyboru premiera oraz utworzenia rządu niezbędne jest uzyskanie większości w niższej i wyższej izbie parlamentu, składającego się łącznie z 750 miejsc. Należy również mieć na uwadze, że skład wyższej izby (senatu), składającej się z 250 miejsc jest całkowicie wybierany przez wojsko, a co za tym idzie mało prawdopodobnym jest, aby senat opowiedział się po stronie progresywnych ugrupowań opozycyjnych. Jest to mechanizm bezpieczeństwa wprowadzony przez wojskowy rząd w obecnie obowiązującej konstytucji, który miał zagwarantować establishmentowi wojskowemu kontrolę nad rządem na wypadek porażki w wyborach. Zgodnie z doniesieniami Partia Naprzód utworzy koalicję z pięcioma innymi ugrupowaniami, co pozwoli na kontrolę 309 miejsc spośród 500 miejsc w izbie niższej parlamentu. Tymczasem do wyboru premiera potrzebnych jest co najmniej 376 głosów w Zgromadzeniu Narodowym. W związku z tym, żeby Pita Limjaroenrat został nowym premierem, Partia Naprzód będzie musiała przekonać przynajmniej 67 senatorów. Według komisji wyborczej frekwencja w wyborach była najwyższa w historii i wyniosła 75,2%. Oficjalne wyniki wyborów

muszą zostać ogłoszone do 13 lipca, a co za tym idzie parlament może się zebrać dopiero 28 lipca, żeby wybrać nowego premiera.

15 maja: prezydent Filipin przedłużył kontrakt na wydobycie gazu ziemnego na Morzu Południowochińskim o 15 lat. Ferdinand Marcos Jr. podpisał umowę przedłużającą wydobycie gazu w bloku Malampaya niedaleko prowincji Palawan, na obszarze Morza Południowochińskiego, do którego Chiny nie zgłaszają roszczeń. Gaz z tego obszaru zasila elektrownie należące do First Gen Corp, które dostarczają około 2000 MW energii na wyspę Luzon. Obecny 25-letni kontrakt obejmujący operacje Malampaya wygasa w lutym 2024 r. Przy malejącej rocznej produkcji szacuje się, że złoża gazu zostanie wyczerpane do 2027 r. Prywatna firma Prime Infrastructure Capital Inc posiadająca 45% udziałów w projekcie Malampaya, zamierza uruchomić nowe odwierty w 2026 r. Przedsiębiorstwo poszukuje również innych złóż wokół Malampaya, aby zapewnić długoterminowe wydobycie gazu.

15 maja: główna partia opozycyjna w Kambodży została wykluczona z najbliższych wyborów zaplanowanych na lipiec bieżącego roku. Partia „Blask Świacy” (Candlelight Party) przegrała apelację w sprawie decyzji o niezarejestrowaniu ugrupowania w związku z niedopełnieniem kwestii formalnych. Państwowa Komisja Wyborcza odmówiła 16 maja rejestracji partii politycznej, argumentując, że nie dostarczyła niezbędnych dokumentów. Kilka dni później złożono odwołanie w tej sprawie do Rady Konstytucyjnej z prośbą o uchylenie decyzji komisji. Departament Stanu USA poinformował, że nie wyśle oficjalnych obserwatorów na świadków wyborów i jest „głęboko zaniepokojony” decyzją zakazującą udziału partii „Blask Świacy” w wyborach. Strona amerykańska wezwała rząd Kambodży „do zmiany kursu, aby zapewnić obywatelom możliwość uczestniczenia w sprawiedliwej, wielopartyjnej demokracji”. Osiemnaście partii politycznych jest zarejestrowanych i uznanych przez komitet wyborczy, ale nieobecność partii „Blask Świacy” ogranicza wybór obywateli do partii premiera Hun Sena (Kambodżańska Partia Ludowa), jej sojuszników oraz małych ugrupowań.

16 maja: Filipiny przeprowadziły wspólnie z Australią manewry wojskowe Kasangga 23-2. W ćwiczeniach zorientowanych na pozyskaniu nowych umiejętności z zakresu operacji miejskich, zwiadowczych oraz walki i przetrwania w dżungli wzięło udział 157 żołnierzy z obu państw.

16 maja: Brunei jako ostatnie państwo spośród jedenastu sygnatariuszy ratyfikowało umowę o całościowym i progresywnym partnerstwie transpacyficznym (CPTPP). Od momentu ratyfikacji umowy musi upłynąć 60 dni, aby jej postanowienia weszły w życie. W związku z tym zacznie obowiązywać w Brunei w okolicach połowy lipca. Wszystko wskazuje na to, że do grupy 11 państw (wśród których znajdują się cztery państwa członkowskie ASEAN:

Wietnam, Malezja, Singapur, Brunei) dołączy Wielka Brytania, która najprawdopodobniej podpisze umowę w lipcu bieżącego roku.

17 maja: Filipiny i Wietnam zgodziły się na wzmocnienie koordynacji w kwestiach morskich. W ramach 10. spotkania filipińsko-wietnamskiej wspólnej stałej grupy roboczej ds. problemów morskich i oceanicznych zorganizowanego w Ha Long przedstawiciele obu państw podjęli decyzję o zacieśnieniu współpracy morskiej, w szczególności w pracach nad Kodeksem Postępowania na Morzu Południowochińskim. Podczas spotkania poruszone zostały również zagadnienia dotyczące morskich badań naukowych, meteorologii, ochrony środowiska morskiego, poszukiwań i ratownictwa, gotowości i reagowania na wycieki ropy, rybołówstwa oraz ułatwień w handlu morskim.

18 maja: birmańska junta zakupiła uzbrojenie o wartości 1 mld USD. Od czasu obalenia rządu w lutym 2021 r. wojskowy rząd Birmy pozyskał uzbrojenie oraz surowce do produkcji broni. Według wyników śledztwa przeprowadzonego przez Toma Andrewsa, pełniącego funkcję specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. sytuacji w zakresie praw człowieka w Birmie, głównymi dostawcami były takie państwa jak Rosja, Chiny, Singapur, Indie i Tajlandia. Odnotowano również wyraźny wzrost wydatków na uzbrojenie o czym świadczy podniesienie wydatków na ten cel w ramach rocznego budżetu do 2,7 mld USD (około 28% całego budżetu państwa). Zgodnie z raportem Rosja i Chiny były w latach 2022-2023 głównymi dostawcami zaawansowanych systemów uzbrojenia dla birmańskiego wojska odpowiadając. Eksport od 2021 r. z Rosji osiągnął wartość 406 mln USD i obejmował taki sprzęt jak myśliwce, zaawansowane systemy rakietowe i drony. Natomiast Chiny dostarczyły zaawansowane odrzutowce szkoleniowe, lekkie samoloty szturmowe i surowce o łącznej wartości 267 mln USD. W obu przypadkach znacząca część główną rolę odgrywały podmioty państwowe. Dużą rolę w handlu uzbrojeniem odegrał również Singapur, którego banki były wykorzystywane do sprzedaży broni i sprzętu wojskowego o wartości 254 mln USD. Niemniej jednak w ostatnim czasie odnotowano drastyczny wzrost udziału Tajlandii, która może się stać alternatywą dla Singapuru w pośredniczeniu w transakcjach handlowych dotyczących uzbrojenia dla junty. W odpowiedzi na wyniki raportu singapurski rząd zapowiedział weryfikację skuteczności mechanizmów kontrolnych, mających na celu nadzorować eksport do Birmy.

18 maja: Australia zaoferowała wsparcie dla Filipin w zwalczaniu zagrożeń na Morzu Południowochińskim. Podczas trzydniowej wizyty na Filipinach minister spraw zagranicznych Australii Penny Wong zapowiedziała przekazanie filipińskiej straży przybrzeżnej dronów, współpracę z zakresu dzielenia się informacjami wywiadowczymi oraz udzielenie wsparcia technicznego i szkoleń w celu zwiększenia możliwości ochrony suwerenności w obliczu rosnącej

aktywności chińskiej floty na Morzu Południowochińskim. Ministrowie spraw zagranicznych obu państw poruszyli również temat realizacji wspólnych patroli na Morzu Południowochińskim. Manili prowadzi również tego rodzaju rozmowy ze Stanami Zjednoczonymi i Japonią.

18 maja: główna partia opozycyjna Tajlandii ogłosiła utworzenie koalicji składającej się z ośmiu ugrupowań politycznych. Partia Naprzód poinformowała o zawarciu koalicji dającej 313 miejsc w izbie niższej parlamentu. Partia na czele której stoi Pita Limjaroenrat posiada 152 miejsca, natomiast pozostałe partie łącznie zdobyły 161 miejsc. Niemniej jednak do możliwości wyboru następnego premiera opozycja musi posiadać większość, czyli co najmniej 376 głosów.

19 maja: Partia Naprzód nie będzie wymagała od swoich koalicjantów poparcia dla zmian Kodeksu Karnego w sprawie zapisu o obrazie majestatu monarchy. Jeden z przedstawicieli Partii Naprzód poinformował, że poparcie dla zmian art. 112 Kodeksu Karnego, przewidującego karę pozbawienia wolności do 15 lat, nie będzie warunkiem koniecznym do zawarcia koalicji. Partia Naprzód zamierza samodzielnie złożyć swój projekt poprawki Kodeksu Karnego po uformowaniu rządu. Wszystko wskazuje na to, że Partia Naprzód jest gotowa na pewne kompromisy, aby uzyskać większość pozwalającą na wybór lidera ugrupowania na stanowisko premiera.

22 maja: tajska koalicja opozycji politycznej zawarła umowę programową. Osiem partii politycznych podpisało protokół ustaleń w 23 sprawach programowych. Ugrupowania polityczne pod przywództwem Partii Krok Naprzód (Move Forward Party) zgodziły się na wprowadzenie zmian do konstytucji, legalizację małżeństw homoseksualnych oraz likwidację poboru wojskowego za wyjątkiem specjalnych okoliczności. W protokole nie znalazł się zapis na temat likwidacji prawa dotyczącego obrazy majestatu króla, co było jednym z głównych punktów programowych w kampanii wyborczej Partii Krok Naprzód. Wszystko wskazuje na to, że koalicjanci nie zgodzili się na poparcie tego postulatu, który budzi wiele kontrowersji w Tajlandii. Lider zwycięskiego ugrupowania Pita Limjaroenrat podkreślił jednak, że wciąż będzie dążył do likwidacji ustawy, na mocy której istnieje możliwość pozbawienia wolności do 15 lat za obrazę majestatu monarchy.

29 maja: dwa nowe okręty zostały włączone do służby filipińskiej marynarki wojennej. Dwa statki typu Acero BRP Generał Tinangag (PG903) i BRP Domingo Deluana (PG905), które zostały wyprodukowane przez Izrael, dołączyły do filipińskiej floty w ramach kolejnego etapu modernizacji marynarki wojennej.

KOMENTARZ

W ramach tegorocznego przewodnictwa w ASEAN, Indonezja była gospodarzem 42. szczytu ASEAN w Labuan Bajo, podczas którego przyjęto szereg dokumentów. Rząd w Dżakarcie musi zmierzyć się z licznymi wyzwaniami dla stowarzyszenia zarówno o naturze wewnętrznej jak i zewnętrznej. W związku z tym warto przyjrzeć się najważniejszym zagadnieniom, które były przedmiotem dyskusji liderów państw Azji Południowo-Wschodniej.

Jednym z głównym tematów poruszonych podczas szczytu była sytuacja wewnętrzna w Birmie, wynikająca z wojskowego zamachu stanu, do którego doszło w lutym 2021 r. O powadze sytuacji najlepiej świadczy fakt, że tuż przed szczytem doszło do ataku na konwój ASEAN w dystrykcie Taunggyi. Liderzy państw członkowskich stowarzyszenia wydali oświadczenie potępiające atak, w którym ucierpieli przedstawiciele dyplomatyczni z Indonezji oraz Singapuru, a także członkowie Centrum Koordynacyjnego dla Pomocy Humanitarnej i Zarządzania Katastrofami ASEAN (AHA Centre). Ponadto wezwano do poniesienia autorów ataku do odpowiedzialności. Minister spraw zagranicznych Indonezji Retno Marsudi przedstawiła wyniki działań podjętych w ramach tzw. „cichej dyplomacji” wobec Birmy w ciągu pierwszych czterech miesięcy przewodnictwa w stowarzyszeniu. Oprócz dotychczasowych apeli o wzmocnienie zaangażowania ASEAN w realizacji postanowień pięciopunktowego konsensusu podtrzymano decyzję, aby Birma była reprezentowana na spotkaniach w ramach ASEAN przez apolitycznych przedstawicieli. Wszystko wskazuje na to, że członkowie stowarzyszenia nie zaostrzą swojej polityki wobec birmańskiej junty, mimo licznych apeli ze strony grup społeczeństwa obywatelskiego.

Innym przełomowym wydarzeniem był pierwszy w historii udział w szczycie premiera Timoru Wschodniego Taura Matana Ruaka. Obecność premiera w roli obserwatora była możliwa dzięki wypracowaniu w ubiegłym roku zgody (co do zasady) na przystąpienie Timoru Wschodniego do ASEAN jako jedenastego członka. Co więcej Indonezja sprostала oczekiwaniom państw regionu za sprawą wypracowania „mapy drogowej” dla przyznania Timorowi Wschodniemu pełnych praw członkowskich ASEAN. Wytyczne nie zostały podane do wiadomości publicznej, ale Timor Wschodni w najbliższych miesiącach będzie musiał przedsięwziąć szereg rozmaitych działań, do których należy zaliczyć przystąpienie do setek instrumentów prawnych i porozumień ASEAN, wyznaczenie krajowych agencji do spraw wdrażania decyzji podjętych przez stowarzyszenie, wywiązanie się ze wszystkich zobowiązań finansowych oraz

rozwój odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej organizację szczytów ASEAN na wysokim szczeblu. W związku z tym trudno określić, czy rozszerzenie ASEAN zostanie zakończone przed końcem bieżącego roku.

Biorąc pod uwagę dążenia ASEAN do wzmocnienia swojej centralnej roli w regionie Indo-Pacyfiku, a także rosnącą liczbę wyzwań o charakterze zewnętrznym, szczególnie istotnym elementem są dążenia państw członkowskich do wzmocnienia instytucjonalnej efektywności stowarzyszenia. Niestety oficjalne oświadczenie liderów w tej sprawie jest rozczarowujące. Nie pojawiły się żadne nowe propozycje mechanizmów podejmowania decyzji w przypadku braku konsensusu lub konieczności szybkiego reagowania na pilne wydarzenia. Jeżeli Indonezja jako największe i najbardziej wpływowe państwo ASEAN nie potrafi wywrzeć presji na pozostałych członkach w sprawie wprowadzenia niezbędnych zmian instytucjonalnych, mało prawdopodobnym jest, żeby w ciągu najbliższych lat doszło do przełomowych reform.

Mimo licznych wyzwań geopolitycznych Indonezji udało się również przeforsować kilka decyzji związanych z wewnętrzną integracją stowarzyszenia. Przyjęto między innymi deklarację w sprawie rozwoju regionalnego ekosystemu pojazdów elektrycznych, która mimo bardzo ogólnej formuły jest zorientowana na przekształcenie Azji Południowo-Wschodniej w światowe centrum produkcji pojazdów elektrycznych, dzięki wykorzystaniu konkurencyjnych kosztów pracy oraz surowców naturalnych. Co więcej osiągnięcie harmonizacji systemów płatności elektronicznej z wykorzystaniem lokalnych walut wśród takich państw jak Indonezja, Malezja, Filipiny, Singapur oraz Tajlandia jest nie tylko dowodem na skuteczność regionalnej integracji gospodarczej, ale stanowi jednocześnie element wzmocnienia odporności ekonomicznej ASEAN na globalne zagrożenia gospodarcze. Indonezja zadbała również o zwrócenie uwagi stowarzyszenia na zagadnienia społeczne, co zostało zwieńczone przyjęciem deklaracji w sprawie zwalczania handlu ludźmi spowodowanego nadużywaniem technologii oraz ochrony migrujących pracowników i członków ich rodzin w sytuacjach kryzysowych.

Mimo wyjątkowo skompilowanej sytuacji na arenie międzynarodowej 42. szczyt ASEAN przyniósł kilka konkretnych rezultatów. Największym rozczarowaniem z pewnością pozostaje bezradność stowarzyszenia wobec kryzysu w Birmie. Kolejny szczyt zaplanowano na wrzesień i najprawdopodobniej postanowienia z tego spotkania zaważą na ogólnej ocenie tegorocznego przewodnictwa Indonezji w ASEAN.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

1 maja: Chiny zgodziły się na rozmowy z Filipinami w sprawie praw do prowadzenia połowów na Morzu Południowochińskim. Prezydent Ferdinand Marcos Jr. poinformował, że rząd w Pekinie zgodę na udział w rozmowach poświęconych prawom filipińskich rybaków do prowadzenia połowów na Morzu Południowochińskim. Ponadto straż przybrzeżna oraz ministerstwo spraw zagranicznych Filipin mają przygotować mapę z wyznaczonymi łowiskami, które będą przedstawione stronie chińskiej. Prezydent Marcos podkreślił konieczność jak najszybszego utworzenia bezpośredniej linii komunikacyjnej między państwami, aby zapobiegać eskalacjom napięć w przypadku takich incydentów jak ten, do którego doszło podczas kwietniowego patrolu filipińskiej straży przybrzeżnej w pobliżu płycizny Second Thomas.

3 maja: minister spraw zagranicznych ChRL złożył wizytę w Birmie. W ramach swojej podróży do Indii na ministerialne spotkanie Szanghajskiej Organizacji Współpracy Qin Gang złożył wizytę w Birmie, gdzie spotkał się z liderem junty generałem Min Aung Hlaingiem. Jest to druga wizyta chińskiego ministra spraw zagranicznych od czasu zamachu stanu z lutego 2021 r. Należy jednak podkreślić, że ówczesny szef chińskiej dyplomacji Wang Yi w ramach swojej wizyty z lipca 2022 r. nie spotkał się z generałem Hlaingiem. Na tej podstawie należy wnioskować, że Pekin nie będzie kontestować wojskowego rządu, aby móc realizować swoją dotychczasową politykę wobec Birmy. Qin Gang zobowiązał się do promocji współpracy dwustronnej w ramach Korytarza Ekonomicznego Chiny-Birma. Natomiast w kontekście trwających walk w kraju wezwał wszystkie zaangażowane strony do rozwiązania sporów na podstawie ram prawnych. Jednocześnie zaapelował do społeczności międzynarodowej do poszanowania suwerenności Birmy, co można uznać za pośrednie wezwanie do uznania wojskowego rządu. Wizyta chińskiego ministra była również okazją do przedstawienia obaw Pekinu odnośnie sytuacji na granicy między państwami. Przed przybyciem do stolicy kraju, Qin Gang zatrzymał się na przejściu granicznym, gdzie podkreślił kluczowe znaczenie współpracy obu stron w utrzymaniu bezpieczeństwa na przejściach granicznych oraz zwalczaniu transgranicznych organizacji przestępczych.

4 maja: Chiny krytycznie odniosły się do amerykańskich gwarancji traktatowych wobec Filipin. Rzeczniczka ministerstwa spraw zagranicznych ChRL Mao Ning w odpowiedzi na pytanie dotyczące zapewnień Waszyngtonu o wypełnieniu swoich zobowiązań w ramach traktatu o wzajemnej obronie z 1961 r. stwierdziła, że Morze Południowochińskie nie powinno być „obszarem do prowadzenia połowań przez zewnętrzne siły”. Ponadto podkreślono, iż żadne

bilateralne traktaty nie powinny ingerować w sytuację na Morzu Południowochińskim ani podważać chińskich praw oraz roszczeń terytorialnych.

4 maja: Chiny wezwały Birmę do przeciwdziałania cybernetycznym atakom telekomunikacyjnym wymierzonym w chińskich obywateli. Minister spraw zagranicznych Qin Gang zwrócił się z apelem do birmańskiej junty, żeby zintensyfikowała swoje działania zorientowane na skutecznym rozprawieniu się z transgranicznymi oszustwami telekomunikacyjnymi wymierzonymi w obywateli Chin. Szef dyplomacji podkreślił również konieczność zacieśnienia transgranicznej współpracy pomiędzy organami ścigania z obu państw.

6 maja: chińskie przedsiębiorstwo wygrało przetarg na budowę trzeciego pod względem wielkości portu w Kambodży. Firma China Harbor Engineering Company Ltd. (CHEC) otrzymała kontrakt na udział w budowie wielofunkcyjnego portu morskiego o wartości 1,5 mld USD w południowo-zachodniej Kambodży, w prowincji Kampot. Przedsięwzięcie ma być zrealizowane w trzech etapach w ciągu 15 lat. Pierwszy etap ma być zakończony w 2025 r., a jego wartość wyniesie około 200 mln USD. Realizacja projektu Kampot Logistics and Port o powierzchni 600 hektarów rozpoczęła się w maju ubiegłego roku, a wykonawcami są również Shanghai Construction Group oraz China Road and Bridge Corporation.

9 maja: Chiny monitorowały pierwsze w historii wspólne manewry morskie (Asean-India Maritime Exercise, AIME). Współorganizowane przez Indie oraz Singapur ćwiczenia były monitorowane przez chińskie statki (najprawdopodobniej należące do milicji morskiej) oraz samoloty. Manewry z udziałem dziewięciu okrętów, sześciu samolotów oraz ponad 1800 żołnierzy były obserwowane przez chińskie jednostki z odległości około 100 mil morskich. Niemniej jednak według niektórych doniesień stronie chińskiej udało się zakłócić realizację ćwiczeń. Zdaniem Van Phama, przedstawiciela organizacji non-profit South China Sea Chronicle Initiative, chiński statek badawczy Xiang Yang Hong 10 zbliżył się w pewnym momencie ćwiczeń na odległość zaledwie 10 mil do uczestniczącego w nich wietnamskiego okrętu wojennego.

9 maja: Chiny przeprowadziły z Laosem wspólne manewry wojskowe o kryptonimie Friendship Shield 2023. Głównym celem inicjatywy jest poprawa koordynacji działań w zwalczaniu ponadnarodowych zbrojnych grup przestępczych w dżungli oraz obszarach górskich. Była to kolejna inicjatywa o charakterze militarnym przeprowadzona z państwem Azji Południowo-Wschodniej po ćwiczeniach morskich zrealizowanych wspólnie z Kambodżą, a następnie Singapurem. Ćwiczenia można traktować jako element realizacji wspólnego oświadczenia podpisanego przez przedstawicieli obu państw w grudniu ubiegłego roku przy okazji wizyty prezydenta Laosu Thonglouna Sisoulitha w Pekinie.

10 maja: filipiński rząd przewiduje zwiększenie funduszy na rozwój straży przybrzeżnej w odpowiedzi na wzrost napięć na Morzu Południowochińskim. Minister transportu Jaime Bautista zapowiedział zwiększenie wydatków na pozyskanie nowych statków oraz trening dla funkcjonariuszy straży przybrzeżnej, którzy nieustannie muszą zmagać się z prowokacjami strony chińskiej. Na chwilę obecną filipińska flota dysponuje tylko trzema jednostkami zdolnymi do prowadzenia patroli dalekiego zasięgu. Nowa ustawa o numerze 8028, której celem jest modernizacja straży przybrzeżnej, pozwoli między innymi na nabywanie, dzierżawę lub przyjmowanie darowizn statków, samolotów i innego sprzętu od zagranicznych rządów, organizacji międzynarodowych i podmiotów prywatnych.

14 maja: Filipiny rozmieściły boje nawigacyjnej w swojej wyłącznej strefie ekonomicznej na Morzu Południowochińskim w pobliżu spornego archipelagu Spratly. Filipińska straż przybrzeżna poinformowała o ustawieniu pięciu boi nawigacyjnych, w tym w pobliżu rafy Whitsun. Zdaniem rzecznika straży przybrzeżnej ten ruch miał na celu podkreślenie determinacji Filipin w ochronie swoich granic i zasobów morskich. Podobne działania przedsięwzięto w maju 2022 r., kiedy rozmieszczono pięć boi w pobliżu czterech wysp w archipelagu Spratly.

15 maja: Filipiny uprzedziły Chiny o poważnych konsekwencjach w przypadku podjęcia działań na rzecz usunięcia boi nawigacyjnych na Morzu Południowochińskim. Filipiński rząd podkreślił, że rozmieszczenie boi nawigacyjnych na wodach wyłącznej strefy ekonomicznej kraju jest działaniem legalnym, a ich naruszenie przez obce państwa będzie stanowiło pogwałcenie suwerenności państwa. Filipińskie służby dokładnie monitorują status boi, aby dysponować niezbitymi dowodami w przypadku zaistnienia jakiegokolwiek incydentu. Do końca roku filipińska straż przybrzeżna planuje rozmieścić jeszcze sześć dodatkowych boi nawigacyjnych.

15 maja: Filipiny zgłosiły sprzeciw wobec chińskich komunikatów radiowych kierowanych do załogi filipińskiej straży przybrzeżnej. Filipińska marynarka wojenna wyraziła dezaprobatę dla ostatniego wyzwania radiowego skierowanego przez chińską marynarkę wojenną do jednostki straży przybrzeżnej realizującej misję zaopatrzeniową na wyspę Thitu na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Zdaniem dowódcy filipińskiej marynarki wojennej obecne środowisko morskiej w regionie stało się bardzo złożone, a różnice między funkcjami marynarki wojennej oraz straży przybrzeżnej uległy zatarciu. wiceadmirała Toribio Adaci Jr. wyraził jednocześnie gotowość do realizacji wspólnych patroli morskich z USA, aby zwiększyć bezpieczeństwo Filipin w domenie morskiej.

17 maja: Filipiny zamierzają przejąć kontrolę nad krajową siecią energetyczną w dobie rosnących napięć z Chinami na Morzu Południowochińskim. Raffy Tulfo, który przewodniczy senackiej komisji ds. energii, poinformował prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. o zagrożeniu wynikającym z 40% udziałów chińskiego przedsiębiorstwa State Grid Corporation of China w National Grid Corporation of the Philippines (NGCP). Strona chińska dysponuje możliwością zdalnego zakłócania funkcjonowania krajowej sieci energetycznej Filipin, co stanowi poważne ryzyko z uwagi na spory na Morzu Południowochińskim. Prezydent Marcos zgodził się na przeprowadzenie kompleksowego śledztwa dotyczącego oceny ryzyka dla sieci energetycznej ze strony Chin, a także przedsięwzięcia działań na rzecz odzyskania kontroli rządu nad NGCP. State Grid Corporation of China uzyskała w 2007 r. 25-letnią koncesję na obsługę filipińskiej sieci przesyłowej.

18 maja: w Wietnamie odbyło się 20. spotkanie wysokich urzędników ASEAN-Chiny w sprawie implementacji deklaracji o postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim. Po niemal dwuletniej przerwie wynikającej z pandemii koronawirusa doszło do spotkania pod przewodnictwem Wietnamu oraz Birmy, która sprawuje funkcję państwa koordynującego relacje ASEAN-Chiny. Chiński minister spraw zagranicznych zapowiedział zakończenie drugiego czytania wstępnej wersji Kodeksu Postępowania na Morzu Południowochińskim do końca bieżącego roku. W trakcie obrad podkreślono kluczowe znaczenie przestrzegania przez wszystkie strony prawa międzynarodowego, a przede wszystkim UNCLOS. Dzień przed spotkaniem filipińskie ministerstwo spraw zagranicznych poinformowało, że przedstawiciele Filipin i Wietnamu uzgodnili na osobnym spotkaniu, że zawarcie „merytorycznego” kodeksu postępowania będzie priorytetem nadchodzących rozmów. Kolejna edycja spotkania ma być zorganizowana w czwartym kwartale 2023 r.

18 maja: dowódca filipińskich sił zbrojnych odwiedził wysepki w pobliżu spornych obszarów archipelagu Spratly na Morzu Południowochińskim. Andres Centino odwiedził grupę wysp Balabac, w tym posterunek marynarki wojennej Narciso del Rosario, a także bazę sił powietrznych Balabac. Ta ostatnia jest jednym z czterech nowych obiektów wojskowych, do których Stany Zjednoczone uzyskały dostęp w ramach rozszerzenia umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (Enhanced Defense Cooperation Agreement, EDCA). Filipiny są w trakcie budowy pasa startowego o długości 3 km w bazie Balabac, a także koszarów, z których amerykańscy żołnierze mogliby korzystać w przypadku pomocy humanitarnej na wypadek katastrof naturalnych.

18 maja: Wietnam skrytykował działania Chin i Filipin na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Ministerstwo spraw zagranicznych Wietnamu skrytykowało działania chińskiego statku badawczego, który

kilkukrotnie naruszył wody wyłącznej strefy ekonomicznej Wietnamu na Morzu Południowochińskim. Z dezaprobatą spotkało się również rozmieszczenie przez filipińską straż przybrzeżną pięciu boi nawigacyjnych w pobliżu archipelagu Spratly.

22 maja: okręt chińskiej marynarki wojennej złożył trzydniową wizytę portową w Wietnamie. Największy chiński statek szkoleniowy Qi Jiguang z 476 osobową załogą przybył do portu Tien Sa w Da Nang. W ramach wizyty przeprowadzono szereg inicjatyw mających na celu pogłębienie współpracy dwustronnej oraz zacieśnienie relacji międzyludzkich pomiędzy członkami marynarek wojennych obu państw.

23 maja: pierwszy przejazd testowy linii szybkiej kolei w Indonezji zbudowanej z Chinami został zakończony sukcesem. Budowa linii kolejowej Dżakarta-Bandung o długości 142 km rozpoczęła się w 2016 r. i zostanie oddana do użytku w sierpniu bieżącego roku. Przejazd testowy został zrealizowany z prędkością 185 km/h, ale docelowo pociągi będą kursować ze średnią prędkością 385 km/h.

24 maja: Chiny rozmieściły trzy boje nawigacyjne na spornych obszarach archipelagu Spratly na Morzu Południowochińskim. W odpowiedzi na działania filipińskiej straży przybrzeżnej, strona chińska podjęła analogiczne działania, polegające na rozmieszczeniu trzech boi nawigacyjnych, w tym dwóch z nich w pobliżu filipińskich boi nawigacyjnych.

26 maja: chińskie statki zignorowały wezwanie Wietnamu do opuszczenia obszaru Morza Południowochińskiego, gdzie prowadzone jest wydobycie gazu wspólnie z rosyjskimi przedsiębiorstwami. Chiński statek badawczy Xiang Yang Hong 10 razem z pięcioma innymi jednostkami eskortującymi naruszył wody wyłącznej strefy ekonomicznej Wietnamu w pobliżu bloku gazowego 04-03 eksploatowanego przez Vietsovpetr, joint-venture pomiędzy rosyjskim Zarubezhneftem i wietnamskim PetroVietnam. Chińskie statki regularnie pojawiają się również w pobliżu bloków 132 i 131, na eksploatację których Wietnam udzielił licencji Vietgazpromowi, spółce joint-venture Gazpromu oraz PetroVietnam.

30 maja: malezyjska straż przybrzeżna zatrzymała załogę chińskiego statku pod zarzutem plądrowania wraków statków w wyłącznej strefie ekonomicznej Malezji. 32-osobowa załoga statku z Fuzhou (21 obywateli Chin, 10 Bangladeszu i jeden Malezyjczyk) została zatrzymana pod zarzutem splądrowania wraków dwóch brytyjskich okrętów wojennych (HMS Prince of Wales i HMS Repulse), zatopionych w trakcie II wojny światowej przez Japończyków w odległości 100 km od wschodnich wybrzeży Malezji.

31 maja: Chiny wezmą udział w czerwcowych ćwiczeniach morskich 2023 Multilateral Naval Exercise Komodo organizowanych przez Indonezję. Ministerstwo obrony ChRL poinformowało, że niszczyciel Zhanjiang oraz fregata Xuchang będą uczestniczyć w manewrach morskich, których gospodarzem będzie Indonezja. Rząd w Dżakarcie zaprosił do udziału w czwartej edycji ćwiczeń organizowanych od 2014 r. przedstawiciele 47 państw. W poprzedniej edycji, która miała miejsce w 2018 r. Chiny również wysłały swoje dwa okręty (niszczyciel Changsha oraz fregatę Liuzhou).

KOMENTARZ

Filipiny podjęły działania na rzecz wzmocnienia swojej pozycji na spornych obszarach Morza Południowochińskiego poprzez rozmieszczenie pięciu boi nawigacyjnych. Działania podjęte przez filipińską straż przybrzeżną spotkały się z krytyką ze strony Chin i Wietnamu, ale mogliśmy również zauważyć działania rządu w Manili na rzecz zacieśnienia współpracy z Hanoi w dobie rosnącej asertywności Pekinu na Morzu Południowochińskim.

Po tym jak filipińska straż przybrzeżna rozmieściła pięć boi nawigacyjnych w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej na Morzu Południowochińskim, Chiny odpowiedziały rozmieszczeniem trzech boi, w tym dwóch w pobliżu raf Irving oraz Whitsun, gdzie znajdują się filipińskie boje. Jest to kolejny ruch świadczący o przyjęciu bardziej proaktywnej postawy rządu w Manili w sprawie własnych roszczeń na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Zdaniem filipińskiego doradcy do spraw bezpieczeństwa narodowego ostatnie działania miały na celu wyegzekwowanie wyroku Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze z 2016 r. i nie można uznać za prowokację.

Mimo tego, że reakcja Chin była do przewidzenia, pewnego rodzaju niespodzianką było zgłoszenie sprzeciwu przez rząd w Hanoi, którego zdaniem działania Filipin stanowią pogwałcenie suwerennych praw Wietnamu. Wszystko jednak wskazuje, iż nie dojdzie do eskalacji napięć na linii Manila-Hanoi, albowiem w ostatnim czasie mogliśmy zaobserwować zbliżenie między tymi państwami w odpowiedzi na ekspansyjną politykę Pekinu na Morzu Południowochińskim. Prezydent Ferdinand Marcos Jr. spotkał się na marginesie 42. szczytu ASEAN w Indonezji z premierem Pham Minh Chinhem, z którym omówił wzmocnienie strategicznej współpracy dwustronnej, szczególnie w

kontekście sytuacji na Morzu Południowochińskim. Prezydent Filipin wezwał do przeciwdziałania incydentom morskim pomiędzy państwami na spornych obszarach, zwłaszcza z udziałem rybaków. Przedstawiciele obu państw wzięli również udział w obradach wspólnej grupy roboczej do spraw problemów morskich i oceanicznych, podczas których wyrażono zainteresowanie opracowaniem bilateralnego kodeksu postępowania na Morzu Południowochińskim.

Biorąc pod uwagę fakt, że na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat Wietnam i Filipiny były państwami członkowskimi ASEAN najbardziej zaangażowanymi w stawianie oporu chińskiej ekspansji na Morzu Południowochińskim, zacieśnienie współpracy morskiej pomiędzy nimi stanowiłoby bardzo duże wyzwanie dla Pekinu. Tym bardziej, że Stany Zjednoczone aktywnie wspierają działania zarówno Manili jak i Hanoi w podnoszeniu ich zdolności operacyjnych w domenie morskiej. Osiągnięcie porozumienia pomiędzy Filipinami i Wietnamem z pewnością przyczyniłoby się również do konsolidacji pozycji stowarzyszenia w negocjacjach z Chinami nad Kodeksem Postępowania.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

1 maja: Stany Zjednoczone wyraziły gotowość do wsparcia filipińskich misji zaopatrzeniowych do swoich posterunków na Morzu Południowochińskim.

Dowódca amerykańskiej Floty Pacyfiku admirał Samuel Paparo poinformował o gotowości marynarki wojennej oraz straży przybrzeżnej do pomocy stronie filipińskiej w realizacji misji zaopatrzeniowych w przypadku interwencji ze strony chińskiej floty, która wielokrotnie starała się uniemożliwić wykonywanie tego rodzaju zadań. Wypowiedź admirała należy traktować jako kolejny element reakcji USA na incydent z udziałem filipińskiej i chińskiej straży przybrzeżnej w pobliżu płycizny Second Thomas. Admirał Paparo dodał jednak, że do tej pory rząd w Manili nie zgłosił potrzeby wsparcia misji zaopatrzeniowych ze strony Stanów Zjednoczonych.

1 maja: Prezydent Filipin spotkał się z prezydentem Stanów Zjednoczonych w Waszyngtonie.

Joe Biden w rozmowie z Ferdinandem Marcosem Jr. podkreślił kluczowe znaczenie Filipin jako amerykańskiego sojusznika w regionie Indo-Pacyfiku w dobie rosnących wyzwań na Morzu Południowochińskim oraz w Cieśninie Tajwańskiej. Prezydent USA zapowiedział wzmocnienie współpracy dwustronnej w takich sektorach jak rozwój źródeł energii odnawialnej oraz przeciwdziałanie zmianom klimatycznym. Obie sfery są kluczowe dla bezpieczeństwa Filipin. Ponadto Joe Biden poinformował o planach organizacji

specjalnej misji handlowej i inwestycyjnej pod przewodnictwem sekretarza handlu Giny Raimondo na Filipiny, aby zachęcić prywatne przedsiębiorstwa do zwiększenia swojego zaangażowania w tym kraju.

2 maja: Stany Zjednoczone zapowiedziały przekazanie Filipinom czterech statków oraz trzech samolotów. Biały Dom poinformował o przekazaniu czterech łodzi patrolowych (dwóch typu Protector oraz dwóch typu Island), a także trzech samolotów transportowych C-130 Hercules. Ponadto potwierdzono, że dwa inne statki patrolowe typu Cyclone, o przekazaniu których poinformowano w kwietniu bieżącego roku, są już w drodze do portu w Manili. Powyższe działania mają na celu wsparcie programu modernizacji filipińskich sił zbrojnych, o co zabiegał prezydent Ferdinand Marcos Jr. podczas swojej wizyty w Waszyngtonie. Na spotkaniu z Joem Bidenem prezydent Marcos został zapewniony, że amerykańskie zobowiązania wobec Filipin w ramach traktatu o wzajemnej obronie są „niezłomne” i zostaną wdrożone w życie w przypadku jakiegokolwiek zbrojnego ataku na filipińskie wojsko, a także samoloty i statki, nawet na Morzu Południowochińskim. Oba państwa mają również w najbliższym czasie przyjąć bilateralne wytyczne z zakresu obronności (Bilateral Defense Guidelines), które będą zawierały priorytety rozwoju interoperacyjności systemów naziemnych, morskich, powietrznych oraz cybernetycznych.

3 maja: amerykańskie przedsiębiorstwo zamierza zbudować na Filipinach elektrownię z małymi reaktorami jądrowymi. Przedstawiciele firmy NuScale Power w rozmowie z prezydentem Ferdinandem Marcosem Jr. złożyli propozycję budowy na Filipinach elektrowni z małymi reaktorami jądrowymi (small modular reactor, SMR) o wartości 7,5 mld USD. Do ostatniej rozmowy prezydenta z pracownikami amerykańskiego przedsiębiorstwa doszło we wrześniu ubiegłego roku przy okazji wizyty Marcosa w Nowym Jorku. Według dotychczasowych informacji nie uzgodniono jeszcze żadnych szczegółów związanych z projektem, ale na chwilę obecną to Luzon jest brane pod uwagę, jeżeli chodzi o potencjalną lokalizację elektrowni.

3 maja: Stany Zjednoczone i Filipiny pracują nad zacieśnieniem współpracy z zakresu wymiany informacji wywiadowczych. W ramach spotkania prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. z sekretarzem obrony USA Lloydem Austinem podjęto decyzję o modernizacji sojuszu w kierunku wymiany informacji wywiadowczych w ramach odpowiedzi na asertywne działania Chin na Morzu Południowochińskim oraz w Cieśninie Tajwańskiej. Pierwsze rozmowy na ten temat zostały przeprowadzone w ramach spotkania w formule 2+2 w kwietniu bieżącego roku. Obie strony zobowiązały się do opracowania wytycznych w tej sprawie (General Security of Military Information Agreement) do końca bieżącego roku. Co więcej po raz pierwszy w historii doszło do wydania wytycznych dotyczących obrony dwustronnej, zawierających szczegółowy plan

modernizacji sojuszu pomiędzy państwami. Warto również zwrócić uwagę, że Stany Zjednoczone podkreśliły swoje niezłomne zaangażowanie w przypadku zbrojnego ataku na samoloty, jednostki cywilne, okręty marynarki wojennej oraz statki straży przybrzeżnej na Pacyfiku, w tym na całym obszarze Morza Południowochińskiego.

5 maja: amerykański dostęp do filipińskich baz wojskowych w ramach EDCA może posłużyć do ewakuacji Filipińczyków w przypadku chińskiego ataku na Tajwan. Ferdinand Marcos Jr. w wywiadzie udzielonym podczas swojej wizyty w Waszyngtonie odniósł się do kwestii rosnących napięć w Cieśninie Tajwańskiej. Zwrócił uwagę na to, że rozszerzenie umowy o wzmocnionej współpracy obronnej z USA (EDCA) na cztery nowe filipińskie bazy wojskowe może posłużyć do zapewnienia bezpieczeństwa Filipińczykom przebywającym na Tajwanie w przypadku konfliktu zbrojnego. Zaznaczył jednak, że Filipiny nie wezmą udziału w działaniach mających na celu obronę Tajwanu, a współpraca w ramach EDCA ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa kraju i jego obywateli. Prezydent Marcos dodał również, że Manila wyraziła zgodę na wspólne patrole na Morzu Południowochińskim ze Stanami Zjednoczonymi oraz Australią, Japonią i Koreą Południową. Co więcej pierwsze patrole zostaną zrealizowane jeszcze w bieżącym roku.

5 maja: w ramach wizyty w Stanach Zjednoczonych prezydent Filipin wynegocjował deklaracje inwestycji na kwotę 1,3 mld USD. Ferdinand Marcos Jr. poinformował o wynegocjowaniu deklaracji amerykańskich inwestycji opiewających na kwotę 1,3 mld USD, które mają się przyczynić do stworzenia 6,7 tys. nowych miejsc pracy na Filipinach. Kwota inwestycji nie wydaje się imponująca w porównaniu do chińskich deklaracji inwestycyjnych wynoszących 22,8 mld USD, które prezydent Filipin usłyszał w ramach swojej wizyty w Pekinie ze stycznia bieżącego roku. Niemniej jednak należy mieć na uwadze, że rząd ChRL bardzo często realizuje swoje zobowiązania w niewielkim stopniu.

8 maja: wspólny patrol Stanów Zjednoczonych i Filipin na Morzu Południowochińskim zostanie zrealizowany w trzecim kwartale bieżącego roku. Filipiński ambasador w Stanach Zjednoczonych Jose Manuel Romualdez poinformował w wywiadzie, że wznowienie wspólnych patroli, które zostało zawieszane przez prezydenta Rodrigo Duterte w 2016 r., powinno nastąpić najpóźniej w trzecim kwartale 2023 r.

9 maja: Japonia nie rozpoczęła jeszcze oficjalnych rozmów na temat wspólnych patroli morskich na Morzu Południowochińskim ze Stanami Zjednoczonymi i Filipinami. Japońska ambasada na Filipinach poinformowała, że mimo tego, iż Japonia jest zainteresowana zacieśnianiem współpracy z zakresu bezpieczeństwa z Filipinami oraz USA to jednak oficjalne rozmowy na temat wspólnych patroli na Morzu Południowochińskim jeszcze nie są

prowadzone. Tymczasem strona amerykańska ani nie potwierdziła ani nie wykluczyła możliwości wznowienia patroli z Filipinami w trzecim kwartale bieżącego roku. Tego rodzaju zapowiedź przedstawił filipiński ambasador w Stanach Zjednoczonych.

10 maja: pierwszy raz od trzech dekad Filipiny i Stany Zjednoczone przeprowadziły ćwiczenia sił powietrznych Cope Thunder. Amerykańskie myśliwce F-16 oraz filipińskie bojowe samoloty szkoleniowe FA-50 wzięły udział w ćwiczeniach symulujących walkę w powietrzu nad Morzem Południowochińskim.

17 maja: amerykańska ambasador na Filipinach wyjaśniła zasady współpracy w ramach umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (EDCA). MaryKay Carlson podkreśliła w wywiadzie prasowym, że bazy wojskowe objęte EDCA należą do Filipin i będą wykorzystywane zgodnie z wolą rządu w Manili. Na pytanie o wykorzystanie obiektów funkcjonujących w ramach EDCA do operacji ofensywnych, ambasador USA również pozostawiła decyzję w tej sprawie filipińskiemu rządowi. Na chwilę obecną administracja Ferdinanda Marcosa Jr. wykluczyła taki scenariusz.

22 maja: Stany Zjednoczone wykluczyły możliwość sprzedaży Tajlandii myśliwców F-35. Departament Obrony USA odrzucił ofertę rządu z Bangkoku na zakup samolotów F-35, oferując jednocześnie sprzedaż innych amerykańskich myśliwców takich jak F-16 Block 70 oraz F-15 Eagle. Zgodnie z oficjalnym stanowiskiem Departamentu Stanu USA siły powietrzne Tajlandii nie dysponują odpowiednią infrastrukturą i zapleczem technicznym oraz szkoleniowym, żeby skutecznie obsługiwać tak zaawansowany sprzęt jakim są samoloty bojowe F-35. Nie wykluczono jednak ponownego rozważenia możliwości zakupu przez Tajlandię w ciągu 5-10 lat.

26 maja: amerykańska delegacja senacka poparła stanowisko Wietnamu oraz ASEAN w sprawie sporu na Morzu Południowochińskim. Delegacja pod przewodnictwem senatora Mike'a Crapo spotkała się z premierem Pham Minh Chinhem, z którym oprócz zagadnień dotyczących zacieśnienia współpracy dwustronnej w takich obszarach jak gospodarka, handel, inwestycje, nauka i technologia, edukacja i szkolenia, transformacja cyfrowa oraz reagowanie na zmiany klimatyczne, omówiono również zagadnienia związane z sytuacją na Morzu Południowochińskim. Amerykańska delegacja wyraziła swoje poparcie dla stanowiska Wietnamu i ASEAN w kwestiach związanych ze sporami na Morzu Południowochińskim, podkreślając potrzebę utrzymania pokoju, stabilności, wolności, bezpieczeństwa i ochrony szlaków morskich.

KOMENTARZ

Na początku maja odbyła się pierwsza, od ponad dziesięciu lat, oficjalna wizyta zagraniczna prezydenta Filipin w Stanach Zjednoczonych. W ciągu czterech dni Ferdinand Marcos Jr. spotkał się z prezydentem Joe Bidenem w Białym Domu, a także z wiceprezydent Kamalą Harris. Ponadto prezydent Marcos miał okazję porozmawiać z przedstawicielami Kongresu. Natomiast zwieńczeniem wizyty było pierwsze w historii administracji Joe Bidena przyjęcie zagranicznego gościa z pełnymi honorami w Pentagonie, gdzie Ferdinand Marcos Jr. spotkał się z sekretarzem obrony USA Lloydem Austinem. Z racji tego, że filipińskiemu liderowi towarzyszyła liczna delegacja przedstawicieli biznesu w między czasie doszło do serii spotkań mających na celu zacieśnienie współpracy ekonomicznej. Wszystko wskazuje na to, że podróż do Stanów Zjednoczonych stanowi kolejny krok na przestrzeni ostatniego półtora roku w kierunku modernizacji sojuszu dwustronnego po burzliwy okresie prochińskiej polityki Rodrigo Duterte, zwłaszcza w ciągu pierwszych lat jego prezydentury. Warto się jednak zastanowić na jakich głównych celach najbardziej zależało liderom obu państw, a także w jakim stopniu poszczególne strony przybliżyły się do ich osiągnięcia?

Pierwsze działania związane ze sformalizowaniem planów na pogłębienie filipińsko-amerykańskiej współpracy dwustronnej zostały podjęte w ramach 9. bilateralnego dialogu strategicznego z listopada 2021 r., podczas którego wydano dokument poświęcony wspólnej wizji partnerstwa pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Filipinami w XXI w. (Joint Vision for a 21st Century United States-Philippines Partnership). Od tamtego czasu jesteśmy świadkami rosnącej częstotliwości interakcji pomiędzy przedstawicielami obu państw na wielu różnych szczeblach. Najlepiej świadczą o tym ostatnie tygodnie, podczas których wynegocjowano rozszerzenie umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (Enhanced Defence Cooperation Agreement, EDCA) na cztery nowe filipińskie obiekty wojskowe, zorganizowano pierwsze od siedmiu lat spotkanie ministerialne w formule 2+2, a także największe w historii manewry wojskowe Balikatan, które zostały zwieńczone podróżą Ferdinanda Marcosa jr. do Stanów Zjednoczonych.

Przed rozpoczęciem analizy samej wizyty, należy przyjrzeć się motywom i głównym celom przyświecającym rządowi obu państw w ramach zacieśniania współpracy. Działania amerykańskiej administracji są przede wszystkim

determinowane eskalacją napięć z Chinami w regionie Indo-Pacyfiku. Priorytetowe znaczenia ma ryzyko wybuchu konfliktu zbrojnego w Cieśninie Tajwańskiej, ponieważ stanowi największe zagrożenie dla interesów Waszyngtonu. Nie bez znaczenia pozostają również inne kwestie, jak na przykład sytuacja na Morzu Południowochińskim, a w szczególności ekspansjonistyczna polityka Pekinu na tym akwenie. Na tej podstawie można stwierdzić, że amerykańska perspektywa relacji dwustronnych z rządem w Manili jest zdominowana przez zagadnienia ze sfery bezpieczeństwa, a co za tym idzie inne obszary, takie jak współpraca ekonomiczna czy wartości (prawa człowieka), schodzą na dalszy plan.

W przypadku Filipin sytuacja jest duża bardziej złożona, albowiem potrzeby tego państwa są znacznie większe. Z perspektywy administracji prezydenta Marcosa obszary związane z bezpieczeństwem i obronnością państwa również odgrywają ważną rolę. Głównie za sprawą asertywnej lub wręcz agresywnej polityki ChRL na spornych obszarach Morza Południowochińskiego, zagrażającej suwerenności Filipin. Chińskie działania w tzw. „szarej strefie” z wykorzystaniem straży przybrzeżnej, milicji morskiej, a okazjonalnie marynarki wojennej sprawiają, że na rządzie w Manili ciąży presja budowy minimalnych zdolności odstraszania. Do osiągnięcia tego celu konieczne jest przeprowadzenie transformacji i modernizacji sił zbrojnych oraz straży przybrzeżnej, co wymaga wsparcia ze strony Stanów Zjednoczonych. Ferdinand Marcos Jr. zwrócił jednak uwagę na szereg innych obszarów, w których oczekuje większego zaangażowania strony amerykańskiej we współpracę. Była między innymi mowa o nowych umowach handlowych i inwestycyjnych, szczególnie w kontekście rozwoju infrastruktury publicznej kraju. Jednocześnie Filipiny coraz dotkliwiej odczuwają skutki zmian klimatycznych, a rząd zmaga się z zapewnieniem bezpieczeństwa żywnościowego i energetycznego.

Pogłębienie współpracy z zakresu bezpieczeństwa

W ciągu kilku ostatnich miesięcy debata na temat sojuszu była zdominowana przez osiągnięcie porozumienia w sprawie zwiększenia liczby filipińskich baz wojskowych działających w ramach EDCA z pięciu do dziewięciu. Mimo zdecydowanie mniejszej uwagi ze strony mediów, wizyta prezydenta Marcosa w Waszyngtonie przyniosła kolejne porozumienie o równie wielkim, a w dłuższej perspektywie może jeszcze większym znaczeniu. Mianowicie obie strony przyjęły pierwsze w historii bilateralne wytyczne dotyczące obrony (Bilateral Defense Guidelines). Dokument będzie stanowił fundamenty pod długi proces transformacji sojuszu. Ponadto wskazano w nim główne cele, do których będą dążyć oba państwa. Duży nacisk został położony na pogłębienie współpracy oraz rozwój interoperacyjności pomiędzy siłami zbrojnymi zarówno w domenach

bezpieczeństwa tradycyjnego jak i nietradycyjnego. Ten fragment wytycznych należy uznać za uwzględnienie argumentów strony filipińskiej, zgłaszającej konieczność wprowadzenia zmian w sojuszu zawartego w 1951 r., aby mógł sprostać nowym wyzwaniom w nieustannie zmieniającym się środowisku międzynarodowym. Co więcej wytyczne zawierają deklarację, iż w przypadku ataku zbrojnego na Pacyfiku (włącznie z obszarem Morza Południowocchińskiego) na filipińskie lub amerykańskie siły zbrojne (z uwzględnieniem straży przybrzeżnych obu państw), samoloty lub statki cywilne, dojdzie do uruchomienia art. 4 i 5 traktatu o wzajemnej obronie. Strony traktatu zobowiązały się jednocześnie do wspólnego zwalczania asymetrycznych, hybrydowych i innego rodzaju niekonwencjonalnych działań zbrojnych, a także operacji w szarej strefie. W ten sposób po raz kolejny zaadresowane zostały indywidualne potrzeby Filipin, wskazując przy tym w pośredni sposób na główne źródło zagrożenia, którym są Chiny. Kolejnym istotnym punktem wytycznych z perspektywy zmieniającego się świata jest zobowiązanie do wzmocnienia współpracy na polu cyberobrony i cyberbezpieczeństwa, pozwalającej na skuteczniejszą ochroną infrastruktury krytycznej.

W dokumencie znalazły się również odniesienia do zagadnień, będących przedmiotem kwietniowego spotkania ministrów spraw zagranicznych i obrony w formule 2+2. W ramach odpowiedzi na asertywne działania Chin na Morzu Południowocchińskim oraz w Cieśninie Tajwańskiej, sojusznicy traktatowi będą kontynuować pracę nad wdrożeniem wymiany informacji wywiadowczych w czasie rzeczywistym. Pierwszym znaczącym krokiem w kierunku osiągnięcia tego celu jest opracowanie odpowiednich wytycznych w tej sprawie (General Security of Military Information Agreement) do końca bieżącego roku. Co prawda obie strony wymieniały się już informacjami, ale proces ma ulec rozszerzeniu i pogłębieniu, aby wzmocnić zdolności Filipin z zakresu świadomości w domenie morskiej.

W najnowszych wytycznych podkreślono także znaczenie mapy drogowej wsparcia dla sektora bezpieczeństwa (Security Sector Assistance Roadmap), która została zapowiedziana podczas 10. bilateralnego dialogu strategicznego ze stycznia bieżącego roku i była przedmiotem kwietniowych rozmów na spotkaniu 2+2. Inicjatywa zakłada identyfikację w ciągu najbliższych pięciu lat priorytetowych pakietów i platform obronnych, w które powinny zostać wyposażone filipińskie siły zbrojne. Na chwilę obecną największy nacisk został położony na platformy defensywne. Wspólne działania w tym zakresie mają przyczynić się do ułatwienia rozwoju interoperacyjności pomiędzy siłami zbrojnymi obu państw w przyszłości. Na uwagę zasługuje również fakt, że pięcioletnie ramy czasowy pokrywają się z końcem bieżącego programu modernizacji filipińskich sił zbrojnych. Dzięki temu mapa drogowa powinna

zostać opracowana w momencie, kiedy filipiński rząd oraz Kongres będą rozważać finansowanie i zawartość następnego etapu programu modernizacyjnego wojska. Oczywiście działania Manili w tym zakresie będą wspierane przez Waszyngton. Może o tym świadczyć zapowiedź przekazania czterech okrętów patrolowych (dwóch typu Protector oraz dwóch typu Island), a także trzech samolotów transportowych C-130 Hercules. Ponadto potwierdzono, że dwa inne statki patrolowe typu Cyclone, o przekazaniu których poinformowano w kwietniu bieżącego roku, są już w drodze do portu w Manili.

Oprócz działań o charakterze stricte dwustronnym prezydenci obu państw poruszyli temat szerszej współpracy w formatach trilateralnych z amerykańskimi sojusznikami, takimi jak Japonia oraz Australia. Ferdinand Marcos Jr. poinformował w jednym z wywiadów, że ten rodzaj współpracy przybierze między innymi formę wspólnych patroli na Morzu Południowochińskim. Natomiast pierwsza tego rodzaju inicjatywa ma być zrealizowana do końca bieżącego roku.

Inne formy współpracy dwustronnej

Na agendzie rozmów liderów obu państw nie mogło zabraknąć zagadnień spoza sfery tradycyjnego bezpieczeństwa, aczkolwiek w tym obszarze padło najmniej konkretów. Biały Dom nie przedstawił żadnych precyzyjnych inicjatyw handlowych i inwestycyjnych, ani planów związanych z możliwością zawarcia z Filipinami bilateralnej umowy o wolnym handlu, mimo tego, że Stany Zjednoczone są trzecim największym partnerem handlowym Filipin, drugim największym rynkiem eksportowym oraz czwartym największym źródłem importu. Nawet dyskusje na temat zawartej w 1989 r. ramowej umowy o handlu i inwestycjach między Stanami Zjednoczonymi a Filipinami (US-Philippines Trade and Investment Framework Agreement, TIFA) czy ogłoszonej w maju ubiegłego roku przez Joe Bidena nowej inicjatywy regionalnej dotyczącej Ram Gospodarczych Indo-Pacyfiku (Indo-Pacific Economic Framework, IPEF) nie przyniosły żadnych nowych ustaleń, które mogłyby zwiastować wzrost amerykańskiego zaangażowania ekonomicznego w regionie. Dodatkowo na niekorzyść Waszyngtonu działa fakt, że Stany Zjednoczone nie partycypują w dwóch największych umowach o wolnym handlu na świecie, czyli Regionalnym Kompleksowym Partnerstwie Gospodarczym (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) ani Kompleksowej i progresywnej umowie o partnerstwie transpacyficznym (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership, CPTPP). Mało tego, nic nie wskazuje na to, że w najbliższej przyszłości Stany Zjednoczone będą chciały przystąpić do tych inicjatyw. Tymczasem Chiny są częścią RCEP (razem z Filipinami) i zgłosiły swoją chęć przystąpienia do CPTPP.

Powód do pewnego rodzaju optymizmu daje zapowiedź Joe Bidena wysłania prezydenckiej misji handlowej i inwestycyjnej na Filipiny, na czele której ma stać sekretarz handlu Gina Raimondo. Inicjatywa ma się przyczynić do zwiększenia zainteresowania amerykańskich przedsiębiorstw działalnością inwestycyjną na Filipinach, przede wszystkim w sektorach powiązanych z odnawialnymi źródłami energii oraz produkcją samochodów elektrycznych i baterii. Dodatkową okazją do zaprezentowania swojej atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów będzie Forum Biznesowe Indo-Pacyfiku w 2024 r., którego gospodarzem będą Filipiny razem ze Stanami Zjednoczonymi.

Mimo ograniczonej propozycji współpracy ekonomicznej ze strony Białego Domu, pobyt w Waszyngtonie Ferdinanda Marcosa Jr. wraz z liczną delegacją biznesową pozwolił na uzyskanie od strony amerykańskiej deklaracji inwestycyjnych na łączną kwotę 1,3 mld USD, które mają się przyczynić do powstania w kraju 6,7 tys. nowych miejsc pracy. Wprawdzie prezydent Marcos wrócił ze swojej styczniowej wizyty w Pekinie z zobowiązaniami inwestycyjnymi o wartości 22,8 mld USD, ale należy mieć na uwadze, że chińskie deklaracje zazwyczaj są realizowane niewielkim stopniu. Prezydentura Rodrigo Duterte jest tego najlepszym dowodem, albowiem rozczarowanie w związku z niespełnieniem przez Pekin obietnic wielomiliardowych inwestycji (razem ze zwiększoną asertywnością Chin na Morzu Południowochińskim) doprowadziło ostatecznie do odejścia od polityki appeasementu wobec ChRL.

Biorąc pod uwagę potrzeby Filipin warto także zwrócić uwagę na kolejne postępy w rozmowach na temat porozumienia o cywilnej współpracy jądrowej między państwami, tzw. umowy 123 (123 agreement), zainicjowanych przez wiceprezydent Kamalę Harris w listopadzie ubiegłego roku. Wraz z wejściem porozumienia w życie Stany Zjednoczone będą miały podstawy prawne do eksportu na Filipiny sprzętu i materiałów niezbędnych do budowy elektrowni jądrowych. Jest to tym bardziej istotne, że już są prowadzone rozmowy z amerykańskim przedsiębiorstwem NuScale Power, które jest zainteresowane budową elektrowni z małymi reaktorami jądrowymi (small modular reactor, SMR) o wartości 7,5 mld USD. Według dotychczasowych informacji nie uzgodniono jeszcze żadnych szczegółów związanych z projektem, ale na chwilę obecną to Luzon jest brane pod uwagę, jeżeli chodzi o potencjalną lokalizację elektrowni. Jednocześnie Waszyngton wyraził zainteresowanie rozszerzeniem współpracy nad projektami źródeł energii odnawialnej (wiatrowej, słonecznej i geotermalnej). Jest to obszar o strategicznym znaczeniu dla Filipin z uwagi na problemy rządu w Manili z bezpieczeństwem energetycznym kraju i częstymi przerwami w dostawach prądu. Ponadto strona amerykańska zapowiedziała wsparcie rozwoju zakładów przetwórstwa niklu i kobaltu poprzez Agencję Rozwoju Handlu (U.S. Trade & Development Agency, USTDA), co ma przyczynić

się do zwiększenia produkcji przetworzonych surowców o 20 tys. ton rocznie. Dzięki temu będzie możliwe przyspieszenie zrównoważonej produkcji tych strategicznych minerałów i rozwój sektora elektromobilności.

Podsumowanie

Wizyta Ferdinanda Marcosa Jr. w Stanach Zjednoczonych z pewnością świadczy o tym, że proces modernizacji sojuszu jest kontynuowany, a jego wysokie tempo będzie w najbliższym czasie utrzymane. Nie oznacza to jednak, że na horyzoncie nie widać żadnych poważnych przeszkód. Podczas gdy w obszarze związanym ze współpracą z zakresu bezpieczeństwa widać wiele wymiernych rezultatów, tak najłabszym ogniwem wydaje się współpraca ekonomiczna. Jest to szczególnie duże wyzwanie dla administracji prezydenta Marcosa, która musi się zmagać z wątpliwościami i zastrzeżeniami artykułowanymi na krajowej scenie politycznej. Część senatorów (w tym siostra prezydenta Imee Marcos), a także niektórzy przedstawiciele władz lokalnych obawiają się, że wzmacnianie współpracy militarnej ze Stanami Zjednoczonymi doprowadzi do reperkusji ze strony Pekinu lub przyczyni się do wciągnięcia Filipin w konwencjonalny konflikt z Chinami, na przykład w momencie chińskiej agresji na Tajwan. Z jednej strony Ferdinand Marcos Jr. podejmuje działania zorientowane na uspokojenie zarówno nastrojów społecznych jak i obaw zgłaszanych przez Chiny. Najlepiej o tym świadczą deklaracje mówiące o tym, iż rozszerzenie współpracy w ramach EDCA ma służyć jedynie do celów defensywnych. Dodatkowo padły zapewnienia, że na obszarze filipińskich baz wojskowych objętych EDCA nie będzie gromadzony sprzęt i uzbrojenie, które mogłoby zostać użyte w przypadku konfliktu w Cieśninie Tajwańskiej. Z drugiej jednak strony należy pamiętać, że na obu sygnatariuszach traktatu o wzajemnej obronie spoczywają zarówno przywileje jak i obowiązki, a co za tym idzie trudno sobie wyobrazić neutralność Filipin w razie wojny o Tajwan z udziałem amerykańskich żołnierzy. Tym bardziej, że na Tajwanie żyje ponad 200 tys. Filipińczyków, na co w zawołanej groźbie zwrócił uwagę chiński ambasador na Filipinach. O tym jak poważnie filipiński rząd traktuje chińskie komunikaty może świadczyć jeden z wywiadów udzielonych przez prezydenta Marcosa podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych, w którym argumentuje, iż współpraca w ramach EDCA może posłużyć do ewakuacji obywateli Filipin z Republiki Chińskiej w razie kryzysu, ale Filipiny nie zaangażują się w obronę Tajwanu.

Wszystko wskazuje na to, że bez większego zaangażowania Stanów Zjednoczonych we współpracę ekonomiczną z Filipinami, coraz trudniej będzie rządowi w Manili forsować zmiany w kierunku pogłębiania współpracy z zakresu bezpieczeństwa. Szczególnie w kontekście potencjalnie większego zaangażowania Filipin w przypadku eskalacji napięć w Cieśninie Tajwańskiej, na

czym najbardziej zależy Waszyngtonowi. W związku z tym Biały Dom powinien dążyć do zrównoważenia transformacji stosunków dwustronnych w taki sposób, żeby wyrównać dysproporcje pomiędzy komponentem współpracy wojskowej a współpracą handlową i inwestycyjną.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

